

ВІДГУК

офіційного опонента Пілевич Оксани Анатоліївни

про дисертацію та автореферат Дем'янюка Віктора Володимировича

«Формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці» на здобуття

наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи. Сучасні глобальні зміни, що відбуваються у світі, трансформація соціально-економічних і політичних процесів в Україні висувають нові вимоги до підготовки фахівців економічного профілю. Виникає потреба в підготовці майбутніх менеджерів, економістів, бухгалтерів та фінансистів, які відповідали б європейському та світовому рівню професійної компетентності учасників ринку праці. Тому особливої актуальності при цьому набуває проблема формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці.

Орієнтація сучасної професійної освіти на виховання професіоналів різних сфер діяльності потребує не тільки ретельної фахової підготовки студентської молоді, але й широкого світогляду, професійного мислення, високої освіченості, індивідуального усвідомлення значення загальнолюдських норм та ціннісно-сислової сфери, що закладається у стратегію і тактику модернізації суспільного життя. У зв'язку з цим виникає проблема організації системи професійної підготовки, що забезпечувала б цілеспрямоване формування необхідного рівня ціннісно-сислової сфери майбутнього фахівця. В рамках гуманізації освіти, де закладені основні теоретичні положення щодо смислового виміру існування особистості, проблема формування ціннісних професійних орієнтацій студентів, набуває особливого значення, оскільки формування свідомої, суспільно активної особистості є одним з першочергових завдань вищої школи. Водночас, зміна соціального статусу, підвищення вимог

та очікувань щодо зрілості особистості, призводить до ускладнення проблеми соціальної адаптації студентів під час професійної підготовки у закладі вищої освіти та до випускників, що виникає як результат невідповідності між ідеалізованими поглядами і оточуючою реальністю і призводить до деформації ціннісно-сміслової сфери особистості. Відповідно, це проявляється у труднощах самовизначення життєвих пріоритетів молодими фахівцями, їхній соціальній дезадаптації. В контексті цього актуальним є реформування цілей, змісту та технологій підготовки фахівців обліково-економічного профілю нової генерації, здатних до саморозвитку і самореалізації.

Це дає всі підстави стверджувати, що спрямованість дисертаційної роботи В. В. Дем'янюка, її концептуальні положення слід визнати вагомим внеском у реформування організації та змісту навчання майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку у закладах вищої освіти України.

Наукова новизна одержаних результатів

Цінним у дисертаційній роботі В. В. Дем'янюка, з нашої точки зору, є те, що автором вперше:

– визначено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці (використання історико-філософського досвіду в процесі формування ціннісних професійних орієнтацій у майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку; змістове наповнення фахових навчальних дисциплін ціннісно-професійним контентом і забезпечення його супроводу засобами об'єктивного діагностування; оптимізація аудиторної та позааудиторної навчальної взаємодії учасників освітнього процесу у межах створеного аксіорозвивального середовища); розроблено й експериментально перевірено модель формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці на основі виокремлених принципів (цілепокладання, єдності ціннісної та професійної спрямованості особистості, творчості й гуманізації) та компонентів (ціннісно-мотиваційний, знаннєво-цільовий, емоційний і

діяльнісний); на основі традиційних понять автором сформовано дефініції «цінності», «ціннісні орієнтації», «ціннісні професійні орієнтації майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку»; уточнено загальнонаукові підходи до процесу формування у майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці (аксіологічний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, інтегративний) та визначено передумови їх використання; удосконалено критерії та показники рівнів сформованості у майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці на засадах компетентнісного підходу; набули подальшого розвитку науково-теоретичні положення про сутність, зміст і структуру професійних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців обліково-економічного профілю, особливості їхнього утворення у процесі запровадження авторської методики та функціонування концептуальної моделі.

Ступінь обґрунтованості

Дисертаційна робота В. В. Дем'янюка виконана на достатньому фактичному матеріалі: в дослідженні взяли участь 181 студент спеціальностей 071 «Облік і оподаткування» (спеціалізація «Бухгалтерський облік»), 5.03050901 «Бухгалтерський облік» Рівненського економіко-технологічного коледжу Національного університету водного господарства та природокористування, Березнівського лісотехнічного коледжу Національного університету водного господарства та природокористування, Ладизинського коледжу Вінницького національного аграрного університету, Новоград-Волинського промислово-економічного технікуму.

Достовірність висновків і результатів, що отримані автором роботи, ґрунтуються на підставі використання комплексної системи оцінювання навчальних досягнень студентів з використанням загальноприйнятих критеріїв математичної статистики. Отримані висновки дисертації конкретні і повністю відповідають зазначеним завданням дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано основні завдання; розкрито концепцію дослідження, охарактеризовано методи дослідження, визначено експериментальну базу та описано етапи організації дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; подано відомості про впровадження, апробацію та опублікування результатів дисертації.

Структура та послідовність викладу змісту дисертаційної роботи В. В. Дем'янюка логічно виправдана, в повній мірі відповідає меті та завданням проведеного дослідження. Усі поняття, які у дослідженні відіграють принципову роль, старанно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення достатньо аргументоване і підкріплене авторською точкою зору.

У першому розділі – **«Формування професійної підготовки студентів коледжів в умовах розвитку ціннісно-сміслової сфери як психолого-педагогічна проблема»** – проаналізовано вітчизняну та зарубіжну наукову літературу з проблеми дослідження; висвітлено основні підходи до визначення понять «цінності», «ціннісні орієнтації»; виокремлено низку філософсько-педагогічних принципів, що спроектовані на практичну гуманізацію освітнього процесу, сприяють розбудові стратегії особистісного розвитку студента в ході фахової підготовки.

Головною метою сучасної парадигми освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є сформованість ціннісних професійних орієнтацій у майбутніх фахівців в процесі фахової підготовки. В. В. Дем'янюком доведено, що заклад вищої освіти покликаний створити специфічне середовище із забезпечення передумов усвідомлення студентом власної суб'єктності та відповідного потенціалу щодо участі в соціокультурних процесах. Аналіз стану сформованості ціннісних професійних орієнтацій у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку у фаховій підготовці дав підстави стверджувати, що система підготовки таких фахівців не забезпечує на належному рівні якість знань випускників коледжів

економічного профілю.

У другому розділі – **«Теоретико-методологічні засади формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці»** – розглянуто структуру та компонентний склад ціннісних професійних орієнтацій майбутніх спеціалістів із бухгалтерського обліку, формування яких відбувається в ході фахової підготовки; виокремлено критерії та рівні її сформованості; подано структурно-організаційну модель формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці та встановлено організаційно-педагогічні умови її дієвості.

Дисертантом встановлено, що формування ціннісних професійних орієнтацій у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку у фаховій підготовці розглядається як один із критеріїв ефективності досягнення загальної мети їхньої професійної підготовки. Визначена сформованість має складну структуру і виступає як сукупність взаємопов'язаних *компонентів*: ціннісно-мотиваційного, знаннево-цільового, емоційного, діяльнісного.

Відповідно до обраних компонентів В. В. Дем'янюком виділено *критерії*, за якими оцінювалася сформованість ціннісних професійних орієнтацій у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку у фаховій підготовці (мотиваційно-орієнтаційний, когнітивний, комунікативний, функціональний), та *рівні* сформованості (низький, середній, високий).

Дисертантом виділено *організаційно-педагогічні умови*, які найбільш ефективно впливають на формування ціннісних професійних орієнтацій у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку у фаховій підготовці: використання історико-філософського досвіду в процесі формування ціннісних професійних орієнтацій у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку; змістове наповнення фахових навчальних дисциплін ціннісно-професійним контентом і забезпечення його супроводу засобами об'єктивного діагностування; оптимізація аудиторної та позааудиторної навчальної взаємодії учасників освітнього процесу у межах створеного аксіорозвивального

середовища.

Цінним у дисертаційній роботі В. В. Дем'янюка є розроблена *структурно-організаційна модель* формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці, яка є схематичним зображенням комплексу взаємопов'язаних елементів та етапів освітнього процесу, що направлені на формування у майбутніх бухгалтерів ціннісних професійних орієнтацій. Розроблена модель складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків: цільового (мета і завдання підготовки майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку), концептуального (принципи, наукові підходи, компоненти сформованості), змістово-операційного (методи, форми, засоби, технології навчання, організаційно-педагогічні умови), результативно-оцінювального (критерії, показники, рівні та результат сформованості ціннісних професійних орієнтацій). Обґрунтовані організаційно-педагогічні умови покладено в основу структурно-організаційної моделі формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці. Відмінність запропонованої структурно-організаційної моделі полягає в тому, що процес формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці розглядається в контексті специфіки мети, коли результатом навчання виступає не оволодіння студентом системою професійних знань і вмінь, а комплексна сформованість готовності до професійної діяльності, що усвідомлюється майбутнім бухгалтером як одна із найважливіших життєвих цінностей.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка моделі формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці»** – обґрунтовано мету, завдання та планування експериментальної роботи, висвітлено її організацію, проаналізовано результати проведеного експерименту.

Основну увагу зосереджено на висвітленні й аналізі результатів експериментального дослідження щодо перевірки дієвості структурно-

організаційної моделі формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці та наданні рекомендацій науково-педагогічному складу з удосконалення професійної підготовки майбутніх економістів.

Аналіз результатів зіставлення двох вибірок (контрольна й експериментальна групи) щодо рівня навчальних досягнень майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку дав підстави дисертанту стверджувати, що на етапі завершення експерименту навчальні досягнення студентів експериментальної групи перевищували досягнення студентів контрольної. Крім того, в експериментальній групі спостерігається збільшення кількості студентів із середнім та високим рівнем сформованості ціннісних професійних орієнтацій, тоді як кількість студентів із низьким рівнем сформованості ціннісних професійних орієнтацій зменшилась. Впровадження запропонованих організаційно-педагогічних умов формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці, як доведено в дисертації, підвищило ефективність навчання. Достовірність висновків та ефективність запропонованої методики організації професійної підготовки майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку підтверджується проведеним педагогічним експериментом, ґрунтовним, якісним і кількісним аналізом отриманих результатів.

Відзначимо, що дисертаційне дослідження побудоване на ґрунтовній джерельній базі, яку дисертант достатньо систематизував. Вивчення значного масиву джерел філософської та психолого-педагогічної літератури (загалом проаналізовано 255 найменувань) дало автору підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків.

Достовірність і аргументованість результатів. Привертає увагу своєю обґрунтованістю система проведення дослідно-експериментальної частини дослідження, яка забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з

використанням методів математичної статистики дали можливість автору дисертаційного дослідження обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Констатувальний і формувальний етапи експерименту чітко сплановані, вірогідність одержаних результатів доведено шляхом застосування методів математичної статистики (критерій Пірсона).

Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 288 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 180 сторінках, що відповідає вимогам МОН України до обсягу кандидатських дисертацій.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практична значущість дисертаційного дослідження полягає в розробленні авторського курсу «Філософсько-історичний контекст розвитку аксіології», курсу «Кодекс етики професійних бухгалтерів» та вдосконаленні форм і методів проведення навчальних занять. Результати дослідження може бути використано в теоретико-методичному забезпеченні освітнього процесу в коледжах економічного профілю, економічних університетах, закладах післядипломної освіти; під час укладання навчальних планів і програм курсів, підручників та посібників; викладачами закладів освіти й практичними психологами для побудови програм особистісного та професійного розвитку студентів загалом або їхніх компонентів зокрема; у ході проведення семінарів із викладачами кафедр і циклових комісій для ознайомлення зі специфікою формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці.

Результати дослідження були впровадженні в освітній процес Рівненського економіко-технологічного коледжу Національного університету водного господарства та природокористування, Березнівського лісотехнічного

коледжу Національного університету водного господарства та природокористування, Ладижинського коледжу Вінницького національного аграрного університету, Новоград-Волинського промислово-економічного технікуму.

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Мовностилістична культура дисертації належна, хоч не позбавлена певних огріхів. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 13 праць, серед них: 5 одноосібні, 7 відображають основні положення дисертації (з них 2 – в зарубіжних виданнях), 2 мають апробаційний характер, 4 додатково висвітлюють результати дисертаційної праці (1 навчально-методичний посібник, 1 методичний посібник, 1 методичні рекомендації, 1 методична розробка).

У наукових працях повною мірою відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. До того ж матеріали дисертаційної роботи В. В. Дем'янюка були обговорені на 4 міжнародних конференціях, на засіданнях кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету, циклових комісій закладів вищої освіти I–II рівня акредитації, задіяних у педагогічному експерименті.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою і змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого В. В. Дем'янюком дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення

дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи кандидатську дисертацію Віктора Володимировича Дем'янюка вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо вирішення досліджуваної проблеми:

1. Висновки до розділу 1, на нашу думку, дещо переобтяжені надмірною інформацією.

2. Розглядаючи питання про формування ціннісних професійних орієнтацій, потрібно більше уваги звернути на психологічну аргументацію цього поняття, тому що це більше психологічна проблема.

3. Представлені в тексті загальнодидактичні принципи потрібно було більш ширше висвітлити в плані їх специфіки для предмету дослідження.

4. У підрозділі 2.2. для визначення організаційно-педагогічних умов формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці аналізується лише психолого-педагогічна література та власний досвід. Варто було вивчити думки фахівців (експертів) з даного напрямку діяльності.

Загалом, висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертанта.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація на тему «Формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами від 06.09.2016 р.), які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук, а її автор – Дем'янюк Віктор Володимирович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

Пілевич О. А., кандидат педагогічних наук, директор Ірпінського державного коледжу економіки та права

Підпис О. А. Пілевич засвідчую

набачаючи

заступниці директора з
О. О. Буховас